

Presentació "Ámbitos de revelación" a la llibreria del COAC. Dijous 21 gener 2016.

Eloi Aran Sala

Benvolguts Jaume Fontbona, David Jou, Ricardo Gómez Val, Josep Maria Riera i Giuseppe Giacalone, moltes gràcies per haver-vos animat a col·laborar en la presentació d'aquest llibre "Ámbitos de revelación". Gràcies també a tots els que us heu atansat al COAC per poder participar d'aquest acte.

Diuen els decrets del magisteri pontifici que la nova evangelització és, abans que res, una trobada de cadascú amb la persona del Crist i m'agradaria començar aquestes paraules en aquest sentit tot traduint-les al camp de l'arquitectura, emparaulant el fet cristià en la cultura ambiental pròpia de la tasca professional.

Peter Zumthor, conegut com "l'arquitecte asceta", en el seu llibre "Pensar la arquitectura" afirma:

*"Quan un objecte s'autoafirma en la natura veig bellesa en ell. Aquest edifici, aquesta ciutat, aquesta casa o aquest carrer apareixen davant dels meus ulls com quelcom col·locat allí conscientment. **Genera un lloc.** Allí, on està, hi ha un darrera i un davant, hi ha proximitat i llunyania, hi ha una a dins i un a fora, hi ha diverses formes d'enfocament, de condensació o d'elaboració del paisatge. **Sorgeix un ambient**".*

Aquesta visió de l'arquitectura, amb voluntat de "ser-en-el-món", no resta entotsolada en la seva autoreferència sinó que s'entén també lligada a un temps i una comunitat fins al punt d'afirmar que *a aquest edifici li tocava estar aquí*. L'arquitectura, doncs, apareix com un objecte i una tasca *vocacionada*, capaç de escoltar i dialogar amb l'entorn per tal d'esdevenir aquell fet primigeni, aquell pal de paller o *landscape* de sentit, capaç de conduir a la persona cap al transcendent. Com un dit de savi apuntant la Lluna, l'arquitectura té la senzillesa i la relativitat d'una mediació que, alhora, és imprescindible per a l'home.

Més encara, amb la possibilitat de crear un lloc, un ambient, l'arquitecte col·labora en la tasca creadora i sacerdotal pròpia de tot creient. L'arquitecte posseeix un cert *rol cristià* tant per la seva proximitat professional amb aquella persona històrica que era definida pels evangelistes com un *tektoon*, com per l'enjogassada i lliberal tasca creativa pròpia de l'arquitecte que va més enllà de la mera necessitat, com la Saviesa que participa en la formació del món (Pr 8,27-30). Que Crist sigui arquitecte vol dir que és el primer constructor, l'arqui-tektoon, el fundador d'un espai de vida on Déu Regna, el fonament del qual és l'estaca de la creu, l'*axis mundi* del cristià on l'assassí i el pecador poden trobar salvació (Nm 21,9) i tornar a casa, per restar-hi ja no com esclaus (Lc 15,29) sinó com a fills (Jn 8,35).

Per altra banda, des de la reflexió filosòfica, **Martin Heidegger** ens va deixar una genial xerrada als arquitectes, el 1951, titulada "Construir, habitar, pensar" on afirmava:

"Tenir cura de la quaternitat, salvar la terra, restar a l'espera els déus, guiar als mortals, aquest quàdruple vetllar és l'essència de l'habitar. D'aquesta manera, les autèntiques construccions marquen l'habitar portant-lo a la seva essència."

Aquestes paraules del filòsof alemany obren la perspectiva d'espai sacre i conviden a veure tot acte arquitectònic com quelcom que va més enllà del fet constructiu (sense menystenir-lo, perquè forma part de la persona humana aquesta dimensió tecnològica), portant-lo a la categoria d'*esdeveniment*; que és allò capaç de marcar un "abans i un després" en el temps i un "*hic et nunc*" (ara i aquí) en l'espai. Però, és que no és potser això mateix el que fa Jesucrist? Amb l'esquinçament de la cortina del temple (Mc 15,38), l'Esperit surt a l'encontre d'un món que esdevé tot ell tabernacle, casa comuna (ecumènica) ; i la seva vida, per altra banda, es presenta tota ella com un àmbit de revelació, des de la seva casa a Cafarnaüm (Mc 2,1;7,17;9,28;9,33) fins al pou de Sicar, on argumenta a la samaritana que el culte a Déu no es dona en una muntanya determinada o una altra sinó que es realitza en esperit i en llibertat (Jn 4,24).

Malgrat aquesta aproximació antropològica que lliga el fet constructiu amb l'espiritualitat cal notar, però algun fet distintiu que no redueix l'espai sacre a l'espai humà. D'entrada, com apunta l'Enric Comas en un escrit que em va fer arribar "No hi ha una arquitectura mística", en el sentit que un edifici no pot actuar a mode sacramental "*ex opere operato*", com si poguéssim fabricar "màquines de pregar", per usar la terminologia de Le Corbusier, amb un segell de garantia arquitectònica. L'arquitectura pot assenyalar, suggerir, mostrar... però mai suplantar o vendre una experiència del transcendent. Més que una arquitectura mística, allò que l'arquitecte pot i hauria d'oferir és una *arquitectura mistagògica*.

Per altra banda cal apuntar que l'arquitectura sacra no s'aconsegueix ni s'identifica merament amb una determinada forma, això seria una mena de fariseisme formalista; ni tampoc amb la litúrgia, perquè de fet a la litúrgia no li cal l'arquitectura, com es va veure en l'eucaristia de les JMJ a la platja de Copacabana. Hi ha altres factors que incideixen en l'arquitectura sacra i que també cal tenir en compte, com és el seu valor profètic o social (sovint vinculat a la manera de procedir o construir un edifici), la seva implementació i diàleg amb l'entorn sense deixar de ser una finestra oberta al més enllà, o bé la manera de fer-se present en el que s'ha denominat no-llocs o espais de l'anonimat (Marc Augé).

D'aquestes reflexions, fruit dels estudis de la llicenciatura en teologia (que vaig poder encetar gràcies a una beca d'estudis proporcionada en el seu moment per la Fundació Joan Maragall) i la pràctica professional en els encàrrecs de temàtica religiosa confiats al despatx T113-Taller d'arquitectura des de diferents institucions eclesials, ha anat sorgint aquest camp llaurat de paraules que és "Ámbitos de revelación". He procurat que fos assequible tant per un arquitecte com per gent avesada al discurs de les coses de la religió; centrant-me més en la situació contemporània que no pas en la recerca arqueològica o la revolució que va comportar el Concili Vaticà II, tot i que és evident que per conduir l'actual problemàtica de l'espai sacre cal donar de tant en tant un cop d'ull per un retrovisor que s'allarga fins dos mil anys enrere. Espero i desitjo que aquestes reflexions puguin ser d'ajuda tant per arquitectes i gent de la construcció com per totes aquelles persones que tenen responsabilitats o són usuàries dels espais religiosos. Moltes gràcies per la vostra atenció.